

MİLLİ NİZAM PARTİSİ VE TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'NİN ARA REJİM (1971-1973) DÖNEMİNDE KAPATILMASI

Mustafa SALEP*

Öz

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra çok partili siyasi hayata geçiş süreci tedricen gerçekleştirilmiştir. Demokrasinin temel unsuru olan siyasi partilerin kuruluşlarına, faaliyetlerine ve kapatılmalarına dair esaslar yasal mevzuatlarla belirlenmiştir. Bu çalışmada 1971 Rejimi döneminde Anayasa Mahkemesi tarafından Millî Nizam Partisi ve Türkiye İşçi Partisi'nin kapatılma sürecine dair temel gelişmeler ile Anayasa Mahkemesi'ne intikal etmiş olan konular incelenmiştir. Makalede döneme ait; hatıralar, tetkik eserler, gazeteler incelenmiş, Millet Meclisi Tutanak Dergisi ve Resmî Gazete gibi birinci elden kaynaklara müracaat edilmiştir. Ayrıca, dönemle ilgili yayımlanmış yabancı arşiv belgesi çalışmaya eklenmiştir. Dönemin siyasi koşulları bakımından resmi ve özel kaynakların çalışmada kullanılması ile objektif değerlendirme yapabilme arayışı içinde olunmuştur.

Bu çalışma ile Türkiye'deki çok partili siyasi hayatın uygulamalarına ait bir özelliği üzerinde durulmuştur. Siyasi partilerin kapatılması tarihi süreç içerisinde yeni siyasi partilerin kurulmasına aracılık etmiştir. Nihayet bu durum, parti kapatma ve parti açma konularının sıkça siyasi gündemde kalmasını sağlamıştır. Siyasi ve ideolojik olarak farklı çizgilerde faaliyet göstermiş olan bu iki siyasi partinin kapatılması konusunun aynı makalede incelenmesi ile Ara Rejim dönemine ait siyasi atmosferin değerlendirilmesine katkı sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

1971 Rejimi, MNP, TİP, Anayasa Mahkemesi, Parti Kapatma

* Dr., Kayseri İl Sağlık Müdürlüğü Personel Hizmetleri Başkanı, Kayseri/Türkiye.
mustafasalep1980@gmail.com
Orcid No: 0000-0001-6560-7629
Makalenin Gönderilme Tarihi: 13.01.2021
Makalenin Kabul Tarihi: 16.03.2021
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 24.03.2021
Makalenin Türü: Araştırma

THE CLOSURE OF NATIONAL ORDER PARTY AND WORKERS' PARTY OF TURKEY DURING THE INTERIM REGIME (1971-1973)

Abstract

After the establishment of the Republic of Turkey, transition to a multiparty political life was carried out in several stages. The principles regarding the establishment, activities and dissolution of political parties, which are the basic elements of democracy, are determined by legal regulations. The study analyses the main developments concerning the closure process of National Order Party and Workers' Party of Turkey, which were closed by the Constitutional Court in during the 1971 regime as well as the issues that have been submitted to the Constitutional Court. The study analyses memoirs, studies, newspapers of the era were examined and first-hand sources such as National Assembly Record Magazine and the Official Gazette were referred. In addition, a foreign archive document regarding the period was integrated into the study.

The study focuses on a practical feature of on multi-party system in Turkey as an element of the political life. The closure of political parties mediated the establishment of new political parties in the era. Finally, this situation ensured that the issues of closing a party and opening a party frequently remained on the political agenda. The study is expected to contribute to the evaluation of the political atmosphere of the Interim Regime period by examining the issue of the closure of these two political parties, which operated in different political and ideological lines, in the same article.

Keywords

1971 Regime, MNP, TİP, Constitutional Court, Closure of a Party

GİRİŞ

Siyasi partiler çoğulcu demokrasilerin en önemli unsurlarındandır. Kandıdaki ifadesi ile; “Siyasi partiler, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.” (Resmi Gazete, 16 Temmuz 1965: 3) Cumhuriyet rejimi ile yönetilen devletlerde halkın yönetime doğrudan veya dolaylı katılımı esastır. Doğrudan katılımın gerçekleştirilemediği demokrasilerde halk adına ve halk için temsilcilerin görevler üstlendikleri bilinmektedir. İnsanlık, demokrasilerde yönetime doğrudan veya dolaylı olarak katılımın mal, mülk, hürriyet ve cinsiyet gibi ayrımcılıklara tabi tutulmadan herkes için eşit bir şekilde uygulanmasına ancak 20. yüzyılda şahit olabilmektedir. Ülkemizde siyasi partilerin kurulmasına dair ilk örnekler de aynı yüzyılın başlarında karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti’nin yıkılmasından sonra kurulan yeni Türkiye Devleti’nin siyasi rejiminin Cumhuriyet olarak belirlenmesinden sonra da siyasi partiler konusu gündemden hiç düşmemiş, rejimin çok partili siyasi hayata duyduğu ihtiyaç devlet yöneticileri tarafından ve kamuoyunda sürekli olarak dile getirilmiştir. Çok partili siyasi hayata geçiş denemeleri, kısıtlı bir başarı elde etmiş olsa da kalıcı bir uygulamanın 1945 yılından sonra oluştuğu anlaşılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra demokrasilerin güç kazandığını ve demokratik usullerin sıklıkla tartışıldığı görülmektedir. Bu dönemi, Türkiye için çok partili siyasi hayatın uzun soluklu ilk başlangıcı olarak değerlendirebiliriz. Cumhuriyet rejiminin ihtiyaç duyduğu çok partili siyasi hayat resmen başlamış, kısa sürede birçok parti kurulmuştur. Tarihler 1971 yılını gösterdiğinde birçok siyasi partinin çok partili süreç başladıktan sonra kurulduğunu, bazı partilerin birleştiğini, bazı partilerin bölündüğünü, bir kısmının kendisini feshettiğini, bir kısmının ise kapatıldığını görmekteyiz. Bu çalışma ile iki siyasi partinin 1971 Ara Rejimi döneminde kapatılmasını değerlendirmiş olacağız.

I. 1971 REJİMİ

Türk siyasi tarihinde 12 Mart Muhtırası’ndan sonra, 14 Ekim 1973 tarihindeki seçimlere kadar geçen süre Silahlı Kuvvetlerin gölgesinde geçmiştir. Silahlı Kuvvetlerin etkili olduğu bu dönem, 1971 Rejimi veya 12 Mart Rejimi olarak tanımlanmıştır (Dursun, 2003: 7). Muhtıradan sonra ordunun yeni kurulan hükümeti desteklediğini söyleyebiliriz. Bu dönemde yaşanan bazı siyasi ve sosyal olaylar idari tedbirlere aracılık etmiş, çeşitli kişilere ve kuruluşlara adli işlemler yapılmıştır (Karpaz, 2010: 256). 12 Mart sonrasında yönetim üzerinde nüfuzu bulunan askeri bürokrasi, yeni kurulan hükümetten hızlı bir şekilde yasal değişiklikler yapmasını istemiştir. Bu dönemde, askerlerin istemediği herhangi bir şeyin gerçekleştirilmesi mümkün olamamıştır

(Tanör, 1986: 48-49). Askeri bürokrasinin nüfuzunu etkin bir şekilde kullandığı 1971-1973 yıllarında Türkiye'nin yarı askeri bir rejimle idare edildiğini söyleyebiliriz (Varlık-Ören, 2001: 109). Aynı dönemde Millî İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) da hükümet üzerinde etkili olduğunu ve gelişmeleri yönlendirdiğini görmekteyiz (Dursun, 2003: 82). Bu dönemde MİT'in yanında Genelkurmay Başkanlığına bağlı ayrı bir istihbarat örgütünün kurulduğu anlaşılmaktadır (Ahmad, 2010: 360). Bu bilgilerden hareketle, 1973 seçimlerine kadar olan dönemde yönetimde çeşitli devlet kurumlarının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Başbakan Nihat Erim, 1971'de ortaya çıkan demokrasinin sandık demokrasisi olmadığını, kamuoyu demokrasisi olduğunu ileri sürmüştür (Ahmad, 2010: 367). Her ne kadar Erim, bu dönemi kamuoyu demokrasisi olarak adlandırsa da bu konunun tartışmaya açık olduğu anlaşılmaktadır. Erim'in kamuoyu demokrasisi yorumuna karşılık AP Genel Başkanı Süleyman Demirel 1971'de yaşanan olayların bir rejim bunalımı olduğunu belirtmiştir (Demirel, 1973: III). Nisan 1971'de şehirlerde gerçekleşen çeşitli olaylar mevcut yürütmenin yetki bakımından güçlenmesine aracılık etmiştir. Asayiş bozan her olay hükümeti idari, inzibati ve adli tedbirlere yöneltmiştir. Bu tedbirler hükümeti "reform hükümeti" olmaktan uzaklaştırmış, daha çok kamu düzenini sağlayıcı bir role büründürmüştür (Ahmad, 2010: 360).

1971 Rejimi ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri ve yetkileri belirli bir süre kısıtlanmıştır (Mazıcı, 1989: 258, 188). Askerin siyaset kurumuna doğrudan veya dolaylı olarak müdahale etmesi yanında politikacılara güvensizlik duydukları konusu da basında gündem olmuştur. Bu bağlamda Oktay Akbal, gazetesindeki köşesinde 12 Mart'la amaçlanan reformların Atatürkçü bir görüşle ele alınıp hızla gerçekleştirilmesi idealinin, politikacılar tarafından sapıtılma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığından bahsetmektedir (Akbal, Cumhuriyet, 19 Mart 1971: 2). Bu süreçte Silahlı Kuvvetlere ait kurumsal alanlardaki sivil denetim usulünden vazgeçilmiştir. Askeri otoritenin sivil alandaki etkisini kuvvetlendiren, sivil otoritenin ise askeri alandaki etkisini azaltan diğer kanuni düzenlemeler bu dönemin belirgin özelliklerinden olmuştur (Tanör, 1986: 54-55).

Süleyman Demirel, 23 Mart 1971'de TRT'nin sorularını yanıtlamıştır. Demirel, yapılacak olan seçimlere bir kısım reformları gerçekleştirilmeden gitmenin doğru olmayacağını, özellikle parlamento ile silahlı kuvvetler arasındaki münasebetlerin tanzim edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Medeni dünyada iktidarların nasıl gelip nasıl gittiklerinin belli olduğunu belirten Demirel, Türkiye'nin de hürriyet ve demokrasi yolunda bir tercihte bulunduğunu ifade etmiş ancak son gelişmeler ışığında parlamento ile silahlı kuvvetler arasındaki münasebetlerin düzenlenmesinden sonra seçime gitmenin daha doğru

olacağını ifade etmiştir (Adalet Partisi, 1971: 38-39). AP Temsilciler Meclisinde 26 Haziran 1971’de konuşan Demirel, silahlı kuvvetlerin siyasetle uğraşmasının askerleri asıl görevinden uzaklaştıracağını ve bu durumun ülkenin güvenliğini doğrudan etkileyeceğini ifade etmiştir. Demirel, rejimin silahlı kuvvetlerin müdahalesini gerektirmeden işleyecek şekilde müesseselerleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Adalet Partisi, 1972: 12). 26 Haziran tarihli beyanatında Demirel, rejime musallat olan çetelerin hak ettikleri cezalara çarpıtılmasını ve müsait olan en kısa sürede silahlı kuvvetlerin asli görevlerine dönmesi ve seçime uygun ortamın hazırlanarak millet iradesinin sağlanması gerektiğini vurgulamıştır (Demirel, 1973: 27-28). 1971 Rejiminin en önemli tanklardan olan Demirel’in bu açıklamaları, dönemin koşullarına dair önemli bir ipucu vermektedir.

1971 Rejimi Hükümet Sözcüsü İsmail Arar ise, AP yöneticilerinin büyük bir yanılğı içerisinde olduğunu ve komutanların bir yenilgiyi kabul ederek muhtardan vazgeçeceklerinin düşünülmemeyeceğini belirtmiştir (Cumhuriyet, 28 Ekim 1971: 1). Bu durum, askeri bürokrasinin yürütme üzerindeki etkinliğini göstermesi bakımından önemlidir. Diğer taraftan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, 29 Ekim nedeniyle yayımlanmış olduğu bildiride Türk Silahlı Kuvvetlerinin bütün organları ile hükümeti desteklediğini belirtmiş ve mevcut tehlikeli durumun devamına asla müsaade etmeyeceklerini vurgulamıştır (Cumhuriyet, 29 Ekim 1971: 1, 7). Bu mesaj, Türk Silahlı Kuvvetlerinin 1971 Rejiminin sürdürülmesi konusundaki kararlılığını göstermesi bakımından önemlidir.

2 Aralık 1971 tarihli Amerika Birleşik Devletleri’ne ait milli istihbarat tahminleri, Türkiye ile ilgili bilgiler vermektedir. Türkiye’nin zorlu ekonomik ve sosyal problemlerinin çok partili sistemi tehdit ettiği belirtilen analizde (FRUS, Volume XXIX, Document 451: 1104), AP’nin büyüyen iş adamları ve modern köylülerin işbirliği ile iktidara geldiğini ancak CHP bürokratları ve askeri elitin bilgisi olmadan Türkiye’yi yönetemeyeceği vurgulanmıştır. Askerin rejimin bekçisi olarak belirtildiği analizde, son on yılda hükümeti devirmek için iki defa müdahale ettiği ifade edilmiştir. Başbakan Erim’in hukuk, kamu düzeni ve geniş çaplı reformlar için söz verdiği ancak siyasi gerginliğin yüksek olması nedeniyle ilan ettiği reform programını başarmasının çok küçük bir ihtimal olduğu vurgulanmıştır. İstihbarat raporunda askerin Türkiye’deki siyasetin kaderinde olacağı konusunun kesin ve net olduğu belirtilmiştir. Raporunda, reform yasalarının geçirilmesi konusunda işbirliğinin yapılması halinde askerin yönetimi ele geçirmeyebileceği vurgulanmıştır. Yönetime müdahil olan askerlerden tecrübeli olanların Erim’in reformları sürdürebileceğine inandıkları ancak alt rütbeden subayların daha milliyetçi ve istikameti belirsiz bir portre çizmekte olduğu ifade edilmiştir. 1971

Rejiminin yapmış olduğu kanuni düzenlemeler ve almış olduğu idari kararlar sayesinde Amerika karşıtı gösterilerin bitirildiği belirtilen istihbarat raporunda, Türk-Amerikan ilişkilerinde bazı dinamik konuların mevcut olduğu, Amerika tarafından alınmış olan bazı ticari kararların Türk kamuoyundaki baskıyı artırabileceği ve uygulanacak kararların Türk-Amerikan menfaatlerinin çatışmasına neden olabileceği belirtilmiştir (FRUS, Volume XXIX, Document 451: 1105). Bütün bu değerlendirmeler, Türkiye'deki yeni ara rejime ait gelişmelerin Amerika tarafından yakından takip edildiğini ve gelişmelere göre Amerikan dış politikasının belirlendiği söylenebilir.

Türkiye'de özel okullar meselesi başlangıçtan itibaren gündemden düşmemiştir. 1971 yılında da bu konu sıcaklığını korumuştur. Millî Eğitim Bakanı Şinasi Oral, 29 Nisan 1971'de yaptığı açıklamada özel okullar sorunu halledildikten sonra üniversite reformunun ele alınacağını açıklamıştır (Hürriyet, 30 Nisan 1971: 1). Bu durum, sorunların birbiriyle bağlantısını göstermesi bakımından önemlidir. Eğitimde reform meselesi sonraki dönemlerde de gündemden düşmemiştir. Görsel bilgilenmede önemli bir yere sahip olan televizyon konusuna değinen Sadi Koçaş, Türkiye'ye televizyonu getirme şerefine Demirel'e, onu Ankara'dan alıp bütün Türkiye'ye yayma şerefine ise Erim'e ait olduğunu ifade etmiştir (Koçaş, 1978: 150). Bu bağlamda, Erim döneminde televizyonun ülke geneline yayıldığını söyleyebiliriz. Partilerin de bu dönemde siyasal alanda bir kısım iddiaları olmuştur. Bu bağlamda Türkiye Birlik Partisi Genel Başkanı Mustafa Timisi, 12 Mart'tan sonra parlamentoda sayısal bir sonuç elde edememekle birlikte halkın bilinçlenmesinde Türkiye Birlik Partisi'nin önemli bir rol üstlendiğinden bahsetmiştir (Türkiye Birlik Partisi, 1978: 4). Bu dönemde Başbakan Erim'in TRT'yi ıslah etmeyi düşündüğünden bahsedilmiştir (Koçaş, 1978: 354). Buna mukabil TRT ile ilgili tartışmaların uzun süre devam ettiğini söyleyebiliriz. Gümüşhane Milletvekili Mustafa Karaman, Millet Meclisi'nin 19 Ağustos 1971 tarihli oturumunda TRT'nin "Meclis Saati" yayınlarının tarafsız ve objektif olmadığına dair bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Karaman, özellikle AP'li hatiplerin konuşmalarının tahrif edildiğini ve iki cümle ile geçiştirildiğini, diğer partilere mensup hatiplerin konuşmalarına ise daha geniş yer verildiğini savunmuştur (MMTD, 19 Ağustos 1971: 8-9). Bu durum, 1971 Rejimi döneminde de TRT üzerinde çeşitli siyasi tartışmaların sürdürüldüğünü göstermektedir.

Toprak reformu meselesi de uzun yıllar üzerinde durulan ve çeşitli programların planlandığı bir konu olarak karşımıza çıkıyor. 1971 Rejimi döneminde de toprak reformu üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. 4 Nisan 1971 tarihinde Toprak Reformu Müsteşarlığının kurulacağına dair bir bilgi basına yansımıştır (Cumhuriyet, 4 Nisan 1971: 1). Bu bilgi, toprak reformunun

programlanmasına yönelik bir politikanın yürütüldüğünü göstermektedir. Nihayet Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş, Türk toplumunun ekonomik ve sosyal açıdan ihtiyaç duyduğu en önemli reformun toprak reformu olduğunu vurgulamıştır. Bu reformun başarısını ancak idari reformun gerçekleştirilmesi şartına bağlamıştır (Koçaş, 1978: 379). Başarıda tarımdan idareye, sanayiden siyasete birçok alanın birbiri ile yakın ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan 1971 ekonomik rejiminin köylü ve işçi emekçi kesimini olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Ekonomik değerlendirme yapmak gerekirse, kapalı rejimin küçük burjuvazi aleyhine büyük burjuvazi lehine geliştiği söylenebilir. Burada kredi ve yatırım olanaklarının büyük burjuvaziye sağladığı imkanların etkili olduğunu görüyoruz (Yücekök, 1983: 145).

Türk siyasi tarihinde 1971 Rejimi veya 12 Mart Rejimi dönemi farklı bir konumda yerini almıştır. Bu bağlamda Adalet Bakanı İsmail Arar, Demirel'in yeniden başbakan olup olmayacağına dair soruya "Güldürmeyin beni!" diye cevap vermiş olmasına rağmen, 1975 yılında Demirel'in yeniden Başbakan olması dönemin siyasi koşullarını göstermesi bakımından önemlidir (Arca-yürek, 1992: 28). Diğer taraftan 12 Mart'la birlikte önemli bir duraksama yaşayan sol ideolojideki grupların 1974 yılında yeniden canlanmaya başladığını ve 1980 yılına kadar mücadeleye devam ettiğini görmekteyiz (Yurtsever, 1992: 220). Sol ideolojik grupların bu dönemde olayların merkezinde olduğu söylenebilir. Ahmet Kabaklı, gazetesindeki köşesinde dönemle ilgili şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: "Türkiye'yi kalemleri, konferansları, dernekleri, oturumları, soygunları, küstahlıkları ve cinayetleri ile bu hale getiren komünistlerdi (Kabaklı, Tercüman, 9 Aralık 1971: 2)."

1971 Rejimi döneminde genel af konusu da gündeme gelmiştir. Millet Meclisi'nde konuyla ilgili olarak Adalet Bakanı bir bilgilendirme yapmıştır. Adalet Bakanı Ziya Önder 5 Mayıs 1971 tarihinde afa ilgili çeşitli bilgiler vermiştir. Bu tarihe kadar Meclis tarafından çıkarılmış olan genel afları özetlemiş ve 1971 Rejimi hükümetinin genel af konusunda henüz bir çalışmasının bulunmadığını belirtmiştir (MMTD, 5 Mayıs 1971: 170). Özel veya genel af konusunun Cumhuriyet tarihinin her evresinde gündem olduğunu söyleyebiliriz. 1971 koşullarında da bu konunun Meclis gündemine taşınması bunun bir göstergesi sayılabilir.

1971 Rejiminin en önemli siyaset adamlarından birisi Nihat Erim olmakla birlikte hükümette Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş'ın söz sahibi olduğu söylenebilir. MİT'le ilgili bir konuda Sadi Koçaş, askerlerle karşı karşıya gelmiştir. MİT'in görevlerini yerine getiremediğini ve mevcut şartlarda etkili bir kurum vazifesi göremediğini, yeterli ve yetkin personele sahip olmadığını belirtmiştir. Koçaş, MİT Müsteşarının değiştirilmesi gerektiğini Millî Güvenlik Kurulunda dile getirmiştir. Genelkurmay Başkanı Tağmaç da bir konuşma

yaparak Koçaş'ın konuşmasının hissi olduğunu belirtmiş ve ordunun böyle bir değişikliğe taraftar olmadığını vurgulamıştır (Koçaş, 1978: 244-247). Bu tartışma, dönemin siyasi ve idari şartlarını değerlendirebilmek adına önemli bir bilgi sunmaktadır.

Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanları Muhsin Batur ve Celal Eyiceoğlu reformlar hakkında konuşmuşlar ve reformun mutlaka yapılacağını ifade etmişlerdir (Milliyet, 28 Eylül 1971: 1). Bu açıklama, askerlerin reformlar konusunda kararlı olduklarını göstermektedir. 1971 yılı Ekim ayında Ankara'da bulunan üst düzey komutanlar "Genişletilmiş Yüksek Komuta Konseyi" şeklinde toplanmıştır. Bu toplantıda mevcut durum ve siyasi gelişmeler görüşülmüştür (Hürriyet, 28 Ekim 1971: 1). AP Genel Başkanı Süleyman Demirel ise aynı dönemde, Türk demokrasisinin göstermelik bir demokrasi olmadığını belirtmiştir (Tercüman, 28 Ekim 1971: 1). Demirel bu dönemde her ne kadar demokrasi konusunda iyimser bir yaklaşım ortaya koymuş olsa da siyasi faaliyetlere zaman zaman kısıtlama getirildiği anlaşılmaktadır. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının Ankara il sınırları içerisinde siyasi partilerin kongrelerini yasaklaması, bu dönemde askeri makamların siyasi partilerin faaliyetlerine ait sınırları belirlemede aktif rol üstlendiklerini göstermektedir (Üskül, 1989: 109). Nihayet 1971 Rejimi döneminde siyasi partilerin bölgesel veya ülke genelindeki faaliyetleri idari, askeri ve adli makamlar tarafından yakından takip edilmiştir.

II. MİLLÎ NİZAM PARTİSİ'NİN KAPATILMASI

1971 Rejimi döneminde kapatılan ilk parti Millî Nizam Partisi olmuştur. Çalışmanın bu bölümünde mezkur parti hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanmış olan İddianame ve Anayasa Mahkemesi tarafından gerçekleştirilmiş olan yargılamanın detayları incelenmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 5 Mart 1971 tarihinde Anayasa Mahkemesi kaydına girmiş olan "S.P. 1970/3 Esas ve S.P. 1971/1 İddianame sayılı" iddianamesi ile, Millî Nizam Partisi'nin 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 4. kısmında yer alan 92, 94, 97 ve 101. maddelerine aykırı faaliyette bulunduğu ve bu faaliyetleri onaylar nitelikte kararlar alındığı iddiasıyla aynı Kanunun 111. maddesinin 2. bendine istinaden kapatılması istenmiştir. Millî Nizam Partisi'nin kapatılmasına dayanak olarak, çeşitli il ve ilçelerdeki kuruluş ve açılış toplantılarında yapılan konuşmalarda, Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasada belirtilen laiklik ilkesine aykırı davranışlarda bulunduğu yolunda basında yayımlanan haberler üzerine Siyasi Partiler Kanununun 4. kısım hükümleri çerçevesinde gerekli incelemenin yapıldığı vurgulanmıştır. İnceleme çerçevesinde; Millî Nizam Partisi Genel Merkezinden bilgi ve belge talebinde bulunulmuştur. Ankara Emniyet Müdürlüğü, Ankara, Samsun, İskenderun, Karabük,

Safranbolu, Çorum, Çanakkale, Tekirdağ, Kırklareli, Bafra, Edirne, Kocaeli, Sakarya, Kütahya, Altındağ Cumhuriyet Savcılıklarına talimatlar gönderilerek Millî Nizam Partisi'nin belirtilen il ve ilçelerdeki açılış toplantılarına ait konuşmaların ses kayıtları ve çözümlerinin gönderilmesi istenmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen cevapta 22 ilde ve bazı ilçelerde parti kuruluş ve açılış toplantılarına ait çözümlü metinlerin gönderildiği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 1).

İddianamede partili yetkililerin konuşmalarına yer verilmiştir. Millî Nizam Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın 18 Ocak 1970'te Boyabat ilçesinde yaptığı konuşmada; "Esselamünaleyküm Müslüman kardeşlerim" diyerek söze başladığı, "...Türkiye'de yeni bir Müslüman partisi kurulmasının lüzumunu hissederek MNP'yi kurduklarını" söylediği belirtilmiştir. 8 Şubat 1970 tarihinde Ankara Büyük Sinema'da yapılan toplantıda konuşan Erbakan'ın: "...biraz önce sizlere MNP kurucuları takdim olundu. Ama sizden niçin saklayayım niçin partimizin hakiki kurucularını bu ilk açılış gününde zikretmeyelim. Açıkça ilan ediyorum ki, bizim partimizin kurucuları Sultan Fatih Hazretleri, Sultan Yıldırım Hazretleri, Sultan Murat, Sultan Melikşah, Ulubatlı Hasan, Orhan Gazi, Nizamül-mülk, Akşemseddin, Sultan Yavuz, Kılıçarslan, Alp Arslan, Gelenbevi Hazretleri ve Sultan Hamit'tir." ifadelerini kullandığı, 31 Mayıs 1970 tarihinde Karabük ilçesinde yapmış olduğu konuşmaya "Esselamünaleyküm" diyerek başladığı, "150 yıl önce Selanik'te kurulmuş Hareket Ordusundaki subayların kandırıldığını ve Sultan Abdülhamit Han'ın tahttan indirildiğini", "Türkiye'de bugün üç yol vardır. Birinci yol, solculuk, sonu Komünizm yolu. Bu yolda CHP; İkinci yol kozmopolit masonluk yolu. Bu yolda AP levhası var. Üçüncü yol MNP yolu, bu yol sağı temsil eder. Hak yolu iman yolu", "1973 yılında sizleri Ayasofya Camiinde namaz kılmaya davet ediyorum" cümlelerini sarf ettiği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 1-2).

Genel Başkan Necmettin Erbakan'ın 9 Temmuz 1970 tarihinde Tekirdağ'da bir kahvede yapmış olduğu konuşmada: "Dünya üzerinde kalkınma hızı en fazla olan devletin İsrail ve Japonya olduğunu, bu iki devletin dine karşı itikat ve saygılarının büyük olması ile kalkınma hızını elde ettiklerini..." ifade ettiği ve çıkışta beraberindekilere Rüstem Paşa Camii'nde akşam namazı kıldırıldığı belirtilmiştir. 17 Eylül 1970 tarihinde Bafra'da yapmış olduğu konuşmada; "...Avrupa ve Avrupalılığın batıllık, Avrupalının teharet dahi bilmeyen hippiler olduğunu, elli yıllık batıl devreden kurtulup 1000 yıllık hakka teslimiyet devrine geçeceklerini" ifade ettiği, 6 Ekim 1970 tarihinde Kırklareli'nde yapılan bir toplantıda; "...kendilerinin dinine, örf ve adetlerine bağlı imanlı Müslümanlar olduklarını..." belirttiği, 7 Ekim 1970 tarihinde Edirne'deki konuşmasında; "Millî Nizam programının lalettayın bir broşür

gibi okunmamasını, kalp gözüyle okunacağını, söyleyen sözlerin altında büyük manalar yattığını, bu mananın ne olduğunu anlayacak feraseti Cenabı Hakk'ın verdiğini, ...seçimle idare edilmeye başladığımız elli seneden beri millet olarak batıl yola sürüklenildiğini, benzemek istediğimiz Avrupalının yıkanmasını bile bilmediğini, ...manevi halimizdeki perişanlığın da elli senelik ters gidişin neticesi olduğunu, bu batıl, yanlış yoldan hakka dönmek için Millî Nizamın kurulduğunu, ...AP'nin masonluk yolunda, Millî Nizamın bin yıllık hak yolunda bulunduğunu, ...Anadolu'da namaz kılan insanın başına vurulduğunu, bu memleketi namaz kılan insanın sömürmediğini, aksine sömürüldüğünü, ...başını örten öğretmen hanımların mektepten kovulduğunu, ...turizm bahanesiyle memlekette 85 tane kilise inşa edildiğini, ama cami tamiratına para verilmediğini, ...evinde dini kitaplar okuyanların tutuklandığını, Kuran kurslarının kadrolarını ortadan kaldırmak için sinsi tertipler hazırlandığını, ...Millî Nizam denince liselerde okutulan sosyoloji ve ahlak kitaplarının yerine Efendimizin Hadis-i Şerif kitaplarının, İmam-ı Gazali, İmam-ı Rabbani Hazretlerinin kitaplarının okutulacağını, ...besmele ile Millî Nizam'a kaydolmak gerektiğini, Millî Nizam iktidara gelince Sultan Fatih'in yaptığı gibi Ayasofya'yı açıp ilk Cuma namazının beraberce kılacağını, Millî Nizamla Sultan Fatih Hazretlerinin imanı, aşkı ve azminin yeniden iktidara geleceğini, Millî Nizam'ın şehadet işaretinin manasının çok büyük olduğunu, bu işaretin ne olduğunu bilmeyen varsa ve yapamıyorsa öğrenince eve gidip tövbe edeceğini" belirttiği aktarılmıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 2).

Millî Nizam Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın 13 Kasım 1970'te Kocaeli'ndeki bir konferansta; "Memleketteki ahlaksızlıkların Millî Nizam Partisi'nin iktidara gelmesiyle kalkacağı ve eskisi gibi şerefli, ahlaklı, Müslüman bir Türk Devletinin teşekkül edeceğini", 13 Kasım 1970 tarihinde Sapanca'da yaptığı konuşmada; "Millî Nizamın bir hak davası, diğer partilerin de batıl ve şer olduklarını, ...Millî Nizamın işaretinin tekbir olduğunu..." belirttiği, herkesi ayağa kaldırarak ve işaret parmaklarını uzattırdıktan sonra; "Yarabbi Millî Nizamı, evliyaların duasındaki idarenin bu memlekete gelmesine vesile kıl, amin, Yarabbi sen Millî Nizamın bütün Sapançalı ve milletimizin dünya ve ahiret bütün saadetine vesile kıl amin." duasıyla bitirdiği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 2).

Millî Nizam Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın 3 Ocak 1971 tarihinde Samsun İl Kongresinde, 7 Ekim 1970 günü Ağrı'da, 30 Haziran 1970 günü Diyarbakır'da (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 2.), 28 Ağustos 1970'te Hakkari'de, 17 Mayıs 1970'te İzmir'de, 28 Haziran 1970'te Urfa'da, 27 Ağustos 1970'te Van'da, 3 Ocak 1971'de Samsun İl Kongresinde, 7 Ocak 1971'de Erzurum İl Kongresinde, 14 Ocak 1971 tarihinde Diyarbakır İl Kongresinde,

16 Ocak 1971 tarihinde Ankara İl Kongresinde, 24 Ocak 1971'de Ankara'da Büyük Kongrede yaptığı benzer konuşmalar iddianamenin içeriğinde yer almıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 3). MNP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın farklı illerde yapmış olduğu belirtilen konuşmalarda Türk-İslam medeniyetine eserleri ile katkı sağlamış olan tarihi şahsiyetlere ve partinin siyasi politikasına dair ifadelere yer verdiği anlaşılmaktadır.

Millî Nizam Partisi Genel Başkan Yardımcısı Hasan Aksay'ın da 8 Şubat 1970 tarihinde Ankara'daki kuruluş toplantısında; "Yavuz Sultan Selim'in dünyaya getirdiği İslam'ın hizmetinde ve onun kölesi olmak fikrinden yana olduklarını bu davaya gelenlerin hak yolda sürünmeye, ezilmeye hakkı tutup kaldırmaya razı olmalarını, politikalarının bu olduğunu" belirttiği, 26 Haziran 1970'te İskenderun'da; "Davalarının 1071'de Malazgirt'te başlayan Türk'ün ve Anadolu'nun İslamlaşması olduğunu" vurguladığı, 30 Haziran 1970'te Diyarbakır'da; "Millî Nizam Partisinin İslam'ın Hristiyan'a üstünlüğünü gösteren bir parti olduğunu, MNP gelinceye kadar bütün partilerin gaye maddesine batılılaşmak diye bir madde koyduğunu, ilk defa MNP'nin bu gaye maddesini kaldırıp kendi mazisine döndüğünü, Ayasofya'ya İslam'ın Hristiyan dünyasına üstünlüğünün sembolü olarak baktıklarını" ifade ettiği, 16 Ocak 1971'de Ankara İl Kongresinde; "Millî Nizam Partisi'nin diğer partilerden farkının, onların kurtuluşu Moskova'da, Çin'de, Paris'te aramalarına karşılık kendilerinin 1000 yıllık hak yolunda aradıklarını" belirttiği iddianamede yer almıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 3).

Millî Nizam Partisi Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Abbas'ın 27 Haziran 1970 tarihinde İskenderun'da; "İktidara geldiklerinde okullardaki sosyoloji dersini kaldırıp yerine İmam-ı Gazali okutacaklarını ve din icaplarının yerine getirileceğini" ifade ettiği, 6 Ekim 1970 tarihinde Kırıkkale'de; "Mücadelelerinin özünün iki noktada toplandığını, bunların da imanla küfür ve hakla batılın mücadelesi olduğunu, ...Millî Nizamın sadece adının parti olduğunu, Kur'an kurslarının, müftülük binalarının Müslüman milletin gayreti ile ayakta tutulduğunu, çocuklarımızın dini vecibelerin gericilik olduğu zihniyeti ile yetiştirildiğini, camilerde cemaat olmadıkça onların açık sayılmayacağı... " belirttiği, 12 Kasım 1970 tarihinde Kocaeli'nde; "Partinin ana gayesinin milliyetçi ve mukaddesatçı olduğunu, maarif sistemini değiştirip milli bir üniversite kuracaklarını..." vurguladığı, 6 Aralık 1970 tarihinde Ankara Altındağ ilçesinde yapmış olduğu konuşmada; "...Lozan Anlaşmasının Müslümanlığın ortadan kaldırılması için bir oyun olduğunu, maarif diye açılan okullara gönderilen çocukların kirlenerek döndüklerini, bu hak yolda kelle vermeye azimli bulunduğunu" belirttiği iddianamede yer almıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 3). Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Abbas'ın 27 Ağustos 1970'te Van'da, 25 Haziran 1970'te Urfa'da, 12 Eylül 1970'te

Çarşamba'da, 7 Eylül 1970'te Ağrı'da, 9 Ocak 1971'de Ankara Yenimahalle'de yapmış olduğu benzer konuşmalar da iddianamede yer almıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 4).

Millî Nizam Partisi Genel Başkan Yardımcısı Hüsamettin Akmumcu, 30 Haziran 1970 tarihinde Diyarbakır'da yapmış olduğu konuşmada; "Güneşin Şarktan doğduğunu ve bu nedenle Şarklı bir millet olarak kaleye iman bayrağı dikmek gerektiğini, İslam ahlak ve faziletini memlekete hakim kılacaklarını, din hürriyeti hakkını alacaklarını" belirttiği, 27 Ağustos 1970 tarihinde Van'da; "1839'da Gülhane Hattı Hümayunu ile başlayan manevi tahribatın devam ettiğini mektep denilen müesseselerle zalim bir zihniyetin gençlerin körpe dimağlarına yerleştirildiğini, 150 seneden beri manevi hayatımızda tahribatın son hadde geldiğini, spor bayramlarında kızları oynattıklarını, ilmin irfanın Şark medreselerinde yükseldiği büyük engin maziye sahip bir milletin evlatları olarak Batılılaşmayacaklarını imanlı nesillerin memlekete hakim olmasına çalışacaklarını" ifade ettiği, 28 Haziran 1970'te Urfa'da; "150 seneden beri devam eden Haçlı zihniyetine karşı savaştıklarını, batılışmaya hiç niyetleri olmadığını", 24 Ocak 1971'de Ankara'daki Büyük Kongrede; "1000 yıl hakkı tutup dünyanın efendisi iken, 150 yıldan beri batının mikroplarına maruz kaldığımızı..." ifadelerini kullandığı iddianamede yer almıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 4).

Millî Nizam Partisi Genel Başkan Yardımcısı Ahmet Tefvik Paksu'nun da 26 Haziran 1970'te İskenderun'da; "Hırsızlık yapan elin kesilmesi, kem gözle bakan gözün zayi edilmesi gibi şer'i hükümlerin MNP iktidara gelince getirileceğini, Parlamento heyeti ile İngiltere'ye gittiği zaman Müslüman bir devletin Parlamento üyesi olduğunu ifade ile smokin giymeyi ve toplantıda da domuz eti yemeyi ve içki içmeyi reddettiğini, dinimizin engellediği bir takım kaidelere kanunlarla müsaade edildiğini" belirttiği, 27 Ağustos 1970'te Van'da; "Çocuklarımızı kendi ellerimizle soyduğumuzu, kadınları sokağa döktüğümüzü, asrilik modasının alıp yürüdüğünü, bale ve dansöz mekteplerine milyarlar ayrılırken İmam Hatip Okullarının sadaka ile savulduğunu..." ifadelerine yer verdiği, 8 Şubat 1970'te Ankara'da; "Bu topluluğun yıllarca kilit vurulan ruhu söndürülen, yok edilmek istenilen bir milletin iman şahlanışı olduğunu" belirttiği, 31 Mayıs 1970'te Karabük'te; "Dünyanın hiçbir yerinde dinini tatbik edenin cezalandırılmadığını, parolalarının Allah'ın emrinde olmak ve onun emrinde olanlara hizmet olduğunu" ifade ettiği iddianamede yer almıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 4).

Millî Nizam Partisi Umumi Katibi Arif Emre'nin 27 Haziran 1970'te İskenderun'da partililere; "Kıymetli Müslüman ve din kardeşlerim" diye hitap ettiği, 29 Haziran 1970'te Mardin'de; "Millî Nizam Partisinin beynelmil par-tiler arasında ayrı bir yer işgal ettiğini, dünya görüşünün ayrı olduğunu,

milleti iman yolundan çıkarmak isteyenlere karşı İslam ahlak ve fazileti ile mücadele edeceklerini”, Trabzon’da yapmış olduğu açılış konuşmasında; “Ortak Pazar meselesinin basit bir ticaret anlaşması olmayıp İslam ticaretini Hristiyanların boğmasına fırsat hazırladığını, Türkiye’nin kalkınma hızının imanlı bir hükümet tarafından gerçekleştirileceğini, 6187 sayılı Kanun ile TCK’nın 163’üncü maddesini tadil edeceklerini” belirttiği iddianamede yer almıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 4).

Millî Nizam Partisi Genel İdare Kurulu Üyesi Fehmi Cumalıoğlu’nun 30 Haziran 1970’te Diyarbakır’da; “Mukaddesatımıza, dinimize, örf ve adetlerine bağlı bulunan, yüreklerinde vatan, millet ve Allah aşkı çağlayan Diyarbakırlı kardeşlerim” diyerek söze başladığı ve “MNP’nin 1000 yıllık tarihi mirasımıza, mukaddesatımıza, dinimize ve milletin gerçeklerine uygun programı getirdiği, Müslüman Türk Milletinin Reiscumhurunu doğrudan doğruya kendisinin seçeceğini, MNP iktidara gelince mason müsteşar ve umum müdürleri değiştirip yerlerine imanlı kişileri getireceğini, batıyı taklit eden batıl ve imansız, faydasız nesiller yetiştiren üniversiteler yerine milli müesseseler getireceklerini ilkokula giden küçük çocuklara putperestlik ve kafirlik öğretildiğini, iktidara gelince bu putları kıracaklarını ve İslam’ın faydasını göreceğini” belirttiği ifade edilmiştir. Cumalıoğlu’nun 29 Haziran 1970’te Urfa’da, 9 Ocak 1971’de Ankara Yenimahalle’de, 17 Ocak 1971’de Trabzon’da benzer konuşmalarının iddianameye girdiği anlaşılmaktadır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 4).

Millî Nizam Partisi yöneticilerinin farklı tarihlerde yapmış oldukları konuşmaların kayıt çözümlmelerine parti savunmasında bir kısım eleştiriler dile getirilmiş olmakla birlikte iddianamede yer alan konuşma örneklerinden hareketle bazı konulara ağırlık verildiği anlaşılmaktadır. Konuşmaların büyük bir kısmında Türk-İslam tarihindeki önemli şahıslara ve olaylara atıf yapılmış, partinin kuruluş amacı ile bahsi geçen tarihi şahsiyetler ve olaylar arasında bağlantı kurulmuştur. Konuşmalarda İslam ahlakı ve fazileti ile Müslümanlık vurgusunun öne çıktığı, yabancı ideolojilere karşı partinin milli ve manevi değerlere öncelik verdiği anlaşılmaktadır. Konuşmalarda Millî Nizam Partisi’nin diğer partilerden farklı bir parti olduğu, iktidara gelmesi halinde masonlukla mücadele edileceği vurgusu yapılmıştır. Hak ve batıl, iman ve küfür mücadelesi de konuşmalarda yer alan önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

İddianameye MNP’nin il ve ilçe kongrelerinde kullanılan sloganlar ve söylemler de girmiştir. MNP Bursa Gençlik Kollarının 17 Temmuz 1970’te yapılan toplantıda dağıtmış olduğu Millî Nizam Marşı’na yer verilmiştir. Marşta yer alan: “Herkes duyacak bilecek, Saklanmaz gayri bu gerçek, Yaprak yaprak çiçek çiçek, Tek yol İslam yazacağız.” mısraları ile “İmanlı

Türkiye", "Müslüman Türkiye" sloganlarının atıldığı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 4). Millî Nizam Partisi'nin amblemi olan ve konuşmalarda kullanılan şahadet parmağının Genel Başkan Necmettin Erbakan'ın 13 Kasım 1970 tarihli Sapanca'daki konuşmasında "tekbir" olduğunu belirttiği iddianamede yer almıştır. 24 Ocak 1971 tarihli Ankara'daki Birinci Büyük Kongre'de salona "Hak geldi, batıl yıkıldı." gibi sloganların asıldığı, Millî Nizam Ahdi'nde; "Manevi İstiklal harbi kazanılıncaya kadar mücadeleye devam..., Hakkın hakimiyetini kurmaya, Millî Nizamı hakim kılmaya bütün gayretimizle çalışacağımıza ahdedeceğiz." denildiği, MNP'nin kuruluşundan itibaren "Mecliste Ortak Pazar", "Doğuda Batıda ve İslam'da Kadın", "Basında Profesör Doktor Necmeddin Erbakan", "İslam ve İlim" gibi yayınların yapıldığı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 5). Partinin çeşitli yerlerdeki etkinliklerinde kullanılmış olan sloganların, marşların ve basılmış olan eserlerin kapatma davasına konu olduğu görülmektedir.

Millî Nizam Partisi tarafından yapılan savunmalarda; parti mensuplarının yapmış oldukları konuşmaların, toplantıda vatandaşların kullandıkları sloganların parti yetkili makamlarınca kabul edilmiş resmi nitelikte konuşmalar ve sloganlar olmadığı belirtilmiş, parti ambleminin de iddia edildiği şekilde bir anlama gelmediği Türk Dil Kurumu Sözlüğünden verilen örneklerle açıklanmıştır. İddianamede yer alan, yayımlanmış veya yayımlanmamış eserlerin partinin merkez karar organlarıyla hiçbir hukuki bağının olmadığı vurgulanmıştır. Millî Nizam Partisi Marşı gibi bir marşın bulunmadığı, bu marşın yetkili organlarca kabulüne dair herhangi bir kaydın da mevcut olmadığı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 6). Burada parti, yetkili organlarınca resmi olarak kabul edilmemiş hiçbir bilgi ve belgenin hukuki geçerliliğinin olmayacağına vurgu yapmıştır.

İddianamede yedi kişinin eylemleri ile partinin susturulmak istendiği belirtilmiştir. Genel İdare Kurulunun 22 kişiden oluştuğu, bunlardan 7'sinin iddianamede yer aldığı, bu üyelere ait eylemlerin değil parti organlarına ait eylemlerin parti tüzel kişiliğini bağladığı belirtilmiştir. İddianamede geçen yedi kişi; Genel Başkan Necmeddin Erbakan, yardımcıları Hüseyin Abbas, Hasan Aksay, Ahmet Tefvik Paksu, Hüsamettin Akmumcu, Umumi Katip Süleyman Arif Emre, Genel İdare Kurulu Üyesi Fehmi Cumalıoğlu'ndan oluşmaktadır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 7). İddianamede geçen konular parti tarafından tek tek değerlendirilmiş ve partinin tüzel kişiliğini bağlar nitelikte olmadığı savunulmuştur (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 7). Emniyet makamları tarafından elde edilen teyp şeritlerindeki seslerin söz konusu kişilere ait olup olmadığı konusunda bilirkişi incelemesinin yaptırılmadığı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 8).

Partinin laikliğe aykırı olduğu iddia edilen eylemleri konusunda savunmada şu ifadelere yer verilmiştir: “Millî Nizam Partisinin iddianamede ileri sürüldüğü gibi laik Cumhuriyet ve Atatürk devrimi ilkelerine uymadığı yolda ne belge ne de icraat yönünden fiili bir delil yoktur. Millî Nizam Partisi doğru, ciddi, namuslu manevi yönden güçlü bir yönetim düzeni getireceğini açıklamıştır. Partinin bu tutumu ve programı Atatürk ve Cumhuriyet ilkelere yaşaması ve tutunması bakımından en sağlam yoldur. Doğruluk, namusluluk, imanlı yaşamak suç değil meziyettir. Ne Anayasa ne de yürürlükteki kanunlar böyle bir yolun izlenmesini yasaklamamıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 8).”

MNP savunmasında Cumhuriyet Başsavcılığına seçim yoluyla gelmemiş olan Başsavcı Gündüz’ün davayı açmaya ehil olmadığı ve tasarrufunun hükümsüz olacağı vurgulanmıştır. Davanın duruşmalı olarak ve sözlü açıklama imkanı verilerek sürdürülmesi gerektiği belirtilmiştir. Davanın dayanaktan yoksun olduğu belirtilmiş ve bu nedenle hem usul hem de esas yönünden reddine karar verilmesi talep edilmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 11). Partinin savunmaları sonrasında Cumhuriyet Savcılığının cevapları ve talepleri de dava dosyasına eklenmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 11-12).

Anayasa Mahkemesi hem iddianame hem de savunmalar kapsamında konuları değerlendirerek davayı sonuca bağlamıştır. Millî Nizam Partisi İzmir Gençlik Kolları tarafından iki baskıda 15 bin adet basılan Prof. Dr. Necmettin Erbakan’ın yazdığı “İslam ve İlim” adlı eseri, aynı teşkilat tarafından 10 bin adet bastırılan “Basında Profesör Doktor Necmettin Erbakan-Meclis’te Ortak Pazar” adlı eser, parti Genel İdare Heyetince Birinci Büyük Kongreye sunulan faaliyet raporunun “İdare Heyeti Faaliyetleri” başlıklı (C) bölümünün (e), (f), (g) kısımlarında çeşitli parti çalışmaları olarak gösterilmiş ve sözü geçen rapor, Millî Nizam Partisi Birinci Büyük Kongresi tutanağının 10, 13, 15. maddelerinin incelenmesinden anlaşıldığı üzere partinin en yetkili organı olan Büyük Kongrece oybirliği ile onaylanmak suretiyle 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 111. maddesi 2. bendinde sayılı işlemler ve belgeler niteliğinde bulunduğu; Kongre tutanağının 7. maddesinde kongrede okunduğu tespit edilen “Millî Nizam Partisi Birinci Büyük Kongresinin aziz milletimize beyanamesi”, “Millî Nizam Ahdi” başlıklı belgeler ve aynı tutanağın 8. maddesinde “Ayakta Kongre heyetince okunduğu” saptanan “Millî Nizam marşının” da aynı Kanununun 111. maddesinin 2. bendinde sayılan yazılı işlem ve belgelerden sayılması gerektiği; Parti amaç ve faaliyetlerinin Anayasa’nın Başlangıç kısmı, 2, 19 ve 57. maddeleri ilkelerine ve 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 92, 93 ve 94. maddelerine aykırı olduğu sonucuna varıldığı, MNP’nin Anayasa’ya aykırı duruma düştüğü ve temelli kapatılmasına, Anayasa’nın 19 ve 57. maddelerine, 648 sayılı Kanunun 111. maddesinin 2.

bendine istinaden oybirliği ile 20 Mayıs 1971 tarihinde karar verildiği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 18).

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Millî Nizam Partisi'nin laik devlet düzenine aykırı faaliyetler içerisinde olduğu iddiası ile kapatılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulduğu konusu basında yer alırken (Cumhuriyet, 11 Mart 1971: 1), MNP idarecileri davanın neticesiz olacağını belirtmişlerdir (Son Havadis, 12 Mart 1971: 1). Davanın açıldığı ilk günlerde böyle bir değerlendirme yapılmış olsa da, laikliğe aykırı eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle MNP Anayasa Mahkemesi tarafından 20 Mayıs 1971'de kapatılmıştır (Gevgilili, 1987: 533; Karpat, 2010: 260; Kılınç, 2012: 142; Ateş, 2007: 182). Kapatma davasında parti yöneticileri hakkında herhangi bir karar alınmamıştır (Erbakan, 1975: 310). Partinin kapatılmasına dair karar ise yaklaşık sekiz ay sonra 14 Ocak 1972 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Ergin, 2006: 46-47). Dini temayülleri nedeniyle MNP'nin kapatılmasında 1971 Rejiminin etkili olduğu, partinin kapatılarak devlet otoritesinin yeniden tesis edilmesi amacının güdüldüğü belirtilmiştir (Karpat, 2007: 298).

MNP'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasından sonra Konya Milletvekili Necmettin Erbakan, Tokat Milletvekili Hüseyin Abbas ve Isparta Milletvekili Hüsamettin Akmumcu hakkında Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının 29 Temmuz 1971 tarihli ve 1971/111877 sayılı yazısı ile, laikliğe aykırı olarak devletin içtimai, iktisadi, siyasi ve hukuki nizamını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak veya siyasi menfaat, şahsi nüfuz temin ve tesis eylemek maksadıyla dini hissiyatı veya dince mukaddes sayılan şeyleri alet ederek propaganda yapmak suçlarından soruşturmanın devam edebilmesi için yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması istenmiştir. Bu talebe ait yazının 7 Ağustos 1971 tarihinde Millet Meclisi'ne geldiği anlaşılmaktadır (MMTD, 3 Aralık 1971: 243). Farklı tarihlerde ve konularda Konya Milletvekili Necmettin Erbakan'ın dokunulmazlığının kaldırılması talebi Millet Meclisi Anayasa ve Adalet Karma Komisyonları tarafından hazırlanmış olan raporlar neticesinde Millet Meclisi tarafından reddedilmiştir (MMTD, 20 Nisan 1972: 539; MMTD, 21 Nisan 1972: 162, 166, 585, 614).

Konya Milletvekili Necmettin Erbakan, MNP'nin kapatılmasından sonra kalp rahatsızlığı nedeniyle tedavi için İsviçre'ye gitmiştir. Erbakan'ın hastalığı nedeniyle İsviçre'den göndermiş olduğu rapor ile 25 Ağustos 1971 tarihinden itibaren 3 (üç) ay izin verilmesi ve bir toplantı yılında iki aydan fazla izinli olması nedeniyle ödeneğinin yapılması Millet Meclisi'nin 22 Eylül 1971 tarihli toplantısında oylanmış ve kabul edilmiştir (MMTD, 22 Eylül 1971: 66-67; Milliyet, 26 Eylül 1971: 1). Bu arada İçel Milletvekili Celal Kargılı, Konya Milletvekili Necmettin Erbakan'ın yurt dışına kaçtığı iddiasıyla 24 Eylül 1971 tarihinde soru önergesi vermiştir. Kargılı önergesinde Erbakan'ın aylardır

Meclis'te görülmediğini ve herhangi bir takibat yapılmadığını iddia etmiştir (MMTD, 3 Aralık 1971: 242). Bu soru önergesini Başbakan Nihat Erim 15 Kasım 1971'de cevaplamıştır. Verilen cevapta milletvekilleri ve aile fertlerinin Pasaport Kanunu kapsamında diplomatik pasaport alabildikleri ve Erbakan'ın da bu kapsamda pasaport aldığı belirtilmiştir (MMTD, 3 Aralık 1971: 243).

Milliyet'in 27 Kasım 1971 tarihli haberine göre, yüksek tansiyon ve kalp rahatsızlığı nedeniyle bir süredir İsviçre'de bulunan Necmettin Erbakan, Türkiye'ye dönmüştür (Milliyet, 27 Kasım 1971: 9). Erbakan'ın tedavi sonrasında ülkeye dönmesi konusunda bazı iddialar ortaya atılmıştır. Erbakan'ın dönüşü ile ilgili iddialardan birisi, 12 Mart'ta Hava Kuvvetleri Komutanı olan Muhsin Batur'un İsviçre'ye giderek Erbakan'ın yurda dönmesini sağladığı ve parti kurması konusunda teşvikte bulunduğu şeklindedir. Bu iddiayı ortaya atanlar, Batur'un AP'yi parçalama düşüncesinden hareketle böyle bir girişimde bulunduğunu savunmuşlardır (Ergin, 2006: 47-48). 1971 Rejimi döneminde partisi kapatılan Necmettin Erbakan'ın aynı dönemde yeni bir parti kurma konusunda teşvik gördüğü şeklindeki iddia, yoruma açık gözükmemektedir. Diğer taraftan Erbakan'ın isteği üzerine Millet Meclisi tarafından 25 Kasım 1971'den itibaren rahatsızlığı nedeniyle altı ay süreyle izin verilmiş, özlük ödemelerini alması kararlaştırılmıştır (Cumhuriyet, 11 Aralık 1971: 1; MMTD, 10 Aralık 1971: 312). Rahatsızlığı nedeniyle Millet Meclisi tarafından izinli sayılan Erbakan (MMTD, 27 Aralık 1971: 695; MMTD, 28 Şubat 1972: 736; MMTD, 10 Mart 1972: 182), izin sonrasında ilk defa 23 Ekim 1972 tarihinde Millet Meclisi toplantısına katılım sağlamış ve söz almıştır (MMTD, 23 Ekim 1972: 81).

III. TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'NİN KAPATILMASI

1971 Rejimi döneminde kapatılmış olan diğer bir parti ise Türkiye İşçi Partisi'dir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye İşçi Partisi için Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanmış olan iddianame, partinin savunmaları ve Anayasa Mahkemesi kararı detaylandırılmıştır. Başlangıçta TİP hakkında hazırlanmış olan bazı dosyaların Anayasa Mahkemesi'ne ulaştırılmadığı yönündeki bir basın değerlendirmesinden hareketle, davanın açılması için bir süre beklendiği söylenebilir (Son Havadis, 12 Mart 1971: 1). Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Anayasa Mahkemesi'ne verilen Esas 1971/7, İddianame 1971/3 sayılı, 11 Haziran 1971 tarihli iddianamede Türkiye İşçi Partisi'nin 29-31 Ekim 1970 günlerinde Ankara'da toplanan 4. Büyük Kongresinde alınan kararların 6. Bölümünde anlatılanların 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 4. kısım kuralları yönünden incelendiği, aynı Kongrede bazı temsilciler tarafından söylenmiş sözlerin özetlendiği, Emek dergisinde çıkan imzalı ve

imzasız yazılardan bazı parçaların aktarıldığı, Başsavcılıkta dinlenen Parti Genel Başkanı ve bazı üyelerin sözlerinin özetlendiği belirtilmiş ve sonuçta Anayasa'nın 57, Siyasi Partiler Kanunu'nun 87, 89. maddeleriyle 111. maddenin 2. bendine istinaden davalı partinin temelli kapatılması talep edilmiştir (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 3).

İddianamede partinin sorunlara yönelik tanımlamalarının ve çözüm yollarının zamanla değiştiğine işaret edilmiştir. Partinin 1 ve 3. Kongreleri ile 4. Kongresinde ortaya konulan sorunlarda ve çözüm yollarında farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Parti Programı ve 3. Büyük Kongrede Doğu sorunu ekonomik dönüşümler ve psiko-sosyal etkenler üzerine oluşturulurken 4. Büyük Kongrede bunların tersine bir "halklar sorununun" ele alındığı ve bunun da politika değişikliği anlamı taşıdığı vurgulanmıştır. Partinin bu politikasının Behice Boran, Sadun Aren, Sait Çiltaş tarafından benimsendiği belirtilmiş, partinin yayın organı olan Emek dergisinde 4. Kongre öncesinde çıkan yazılarda "halklar sorununun" hangi amaçla ele alındığı ve anlatıldığı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 3). Burada "halklar sorununun" parti tarafından siyasi olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

İddianamede TİP'in belli konuları ayrı ayrı terimlerle açıklamasındaki gerçek amacın teknik terimler arkasına saklanma çabasından kaynaklı olduğu belirtilmiştir. TİP'in 4. Büyük Kongresinde Tasarı Komisyonu tarafından hazırlanarak kamuya açıklanan kararda "Kürt halkı" deyiminin sadece nüfus çoğunluğunu anlatan bir terim olmaktan çok milliyetler kavramının Marksçı-Leninci kuramdaki anlamı ve bilimsel sosyalizmin siyasi açıdan değerlendirilmiş biçimiyle kullanıldığı vurgulanmıştır. Sadun Aren'in Türk Hukuk Kurumu'ndaki konuşmasında Doğu sorununun sadece ekonomik bir sorun olmayıp milliyetler sorunu olduğunu söylemesinin ve Genel Başkan Behice Boran'ın sorunu ortaya koyuşunun da aynı çizgide olduğu ifade edilmiştir. 1971 yılı Mart ayındaki Emek dergisinde bilimsel sosyalizmden ve milletlerin kaderini tayin hakkı ilkesinden bahsedildiği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 4). Yine Kürt halkının Kürtçe konuşmak istedikleri ve bunun mücadelesinin yapılmakta olduğunu söylendiği ve bu durumun dil ayrımı oluşturmaya yönelik bir durum olduğu belirtilmiştir. İddianamede davalı partinin Doğu Kültür Ocaklarıyla bağlantı kurarak ayırıcı eylemlerini sürdürdüğü vurgulanmıştır. TİP'in 4. Büyük Kongrece benimsenen Türkiye'nin doğusunda yaşayan Kürt halkını konu alan kararı 6. bölümünün Siyasi Partiler Kanunu'nun 4. kısmı 87 ve 89. maddeleri ile Anayasa'nın 57. maddesi kurallarına aykırı olduğu için davalı partinin temelli olarak kapatılması gerektiği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 5).

Partinin yapmış olduğu savunmada ise, iddianamede anılan kişilerin birçoğunun parti ile hiçbir bağlantısının olmadığı belirtilmiş, partiye üye

olanların eylemlerinden ötürü parti kapatmanın farklı bir işleme bağlandığı ve bunun da savcılık işleminde gösterilmediği ifade edilmiştir. Doğu Kültür Ocakları çevresinde geçtiği söylenen olaylardan TİP'in sorumlu tutulamayacağı vurgulanmıştır. Doğu bölgesinde yaşayan yurttaşların sorunları ve çözüm yollarının 3. Büyük Kongrede ve 4. Büyük Kongrede büyük değişikliklere uğradığı iddiasının doğru olmadığı, parti görüş ve çalışmaları arasında hiçbir farklılık olmadığı savunulmuştur (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 5). TİP'in Doğu sorununu ele alırken bölgenin ekonomik geri kalmışlığı yanında burada yaşayan halkın etnik özelliklerinden dolayı baskı altında bulunduklarını açık olarak ifade ettiğini, çözüm olarak da Anayasa dışı baskı ve zorlamalara son verilmesi gerektiği savunulmuştur. Kongrede konuşan delegelerin konuşmalarının partiyi bağlamadığı, onların eylemlerinden dolayı partinin kapatılmayacağı, Emek dergisinin TİP'in yayın organı olmadığı, halkın millet anlamına gelmediği, milliyet ve millet kavramlarının farklı kavramlar olduğu, milliyet kavramına "iktisadi yaşantı birliği" eklendiğinde millet olduğu, milliyet halindeki insan topluluklarının her zaman millet olmadıkları, iddianamede "milliyetler meselesi" ile "milliyetler prensibinin" karıştırıldığı savunulmuştur. TİP'in Kürt sorununa getirdiği çözümlerden hareketle bunun özerklikten yana olduğu şeklinde yorumlanamayacağı, "halk" sözünün siyasi anlamda değil sosyolojik bir gerçeklik olarak kullanıldığı savunulmuştur (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 6).

İddianamede geçen Devrimci Doğu Kültür Ocaklarındaki kişilerle TİP'in herhangi bir ilişkisinin olmadığı belirtilmiştir. Parti üyesi olmayan kişilerin eylemlerinin hiçbir zaman partiyi ilgilendirmeyeceği savunulmuştur. Mehmet Demir'in 13 Eylül 1970'te Parti Genel Merkezini basanlar ve eşyaları alıp götürülenler arasında yer aldığı ve bu nedenle partiden çıkarıldığı belirtilmiştir. İddianamede adı geçen Nezir Semikanlı, Yümnü Budak, Nusret Kılıçaslan, Musa Anter ve Emin Bozaslan'ın parti üyesi olmadıkları ve parti ile hiçbir ilişkilerinin bulunmadığı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 7).

Kongre kararında yer alan "anayasal vatandaşlık hakları" deyiminin iddianamede "vatandaşların anayasal hakları" olarak gösterildiği ve ters bir sonuca ulaşıldığı iddia edilmiştir. Kongrede "anayasal vatandaşlık hakları" ifadesi ile Anayasanın 54. maddesinin vurgulanmak istendiği savunulmuştur. Emek dergisinin Mart 1971 tarihli sayısında "Millî mesele konusunda" başlıklı yazısının sağ ya da sol bütün çözüm yollarından bahseden genel bir yazı olduğu ve tek bir satırının dahi Türkiye ile ilgili olmadığı ve 4. Büyük Kongreyi açıklayan hiçbir tarafının bulunmadığı iddia edilmiştir. İsmet İnönü'nün Lozan'da Kürtlerden bahsederken "Kürt halkı" tabirini kullandığını ve TİP Genel Başkanı Behice Boran'ın kullanmış olduğu Kürt halkından bahsetmesinin hiçbir zaman bölücülük olarak değerlendirilemeyeceği savunulmuştur.

Savunmada TİP yetkilileri, bölücülük ithamını şiddetle reddetmişler buna mukabil sorunu ele almaktan ve görüşlerini belirtmekten geri durmadıklarını vurgulamışlardır. TİP, Kürtlerle ilgili konuların farklı birçok kaynakta yer aldığını, TİP'in gündeme getirdiği konuların bu kaynaklarda değerlendirildiği vurgulanmıştır. TİP'in azınlık yaratma isteğinde veya ayrılma düşüncesinde olmadığı belirtilmiş, buna karşın Anayasa dışı baskıların kaldırılması talebinin dile getirildiği savunulmuştur. TİP'in Kürt halkından ve bu halkın başka bir dil konuşmasından söz ederken Kürt dili veya kültürünü koruyarak bu yoldan azınlık yaratma düşüncesinde olmadığı savunulmuştur (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 7).

Anayasa Mahkemesi tarafından 11 Haziran 1971 tarihinde TİP Genel Başkanı Behice Boran Hatko sözlü açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklama sırasında Genel Başkan Vekili Şaban Yıldız ve parti üyelerinden Mehmet Selik de hazır bulunmuştur. Behice Boran, on yıllık dönemde TİP'in çok sayıda davayı Anayasa Mahkemesi'ne taşıdığını ve bunların büyük çoğunluğunun karara bağlandığını ve bu durumun başka hiçbir partide olmadığını belirtmiştir. Anayasanın son on yılda toplum hayatında eksiksiz olarak uygulanmadığını ve canlılık kazanmadığını belirten Boran, bu durumun Doğuda daha büyük oranda olduğunu savunmuştur. Boran ayrıca partinin Doğu Kültür Ocaklarına yardımda bulunduğu savının gerçeği yansıtmadığını ifade etmiştir. Boran, partinin her türlü bağnaz, milliyetçi, ırkçı akımların düşmanı olduğunu, aynı durumda Kürtçülük akımı varsa onun da düşmanı olacağını savunmuştur. Sosyalist bir parti olan TİP emekçilerinin tek bir varlık olarak sermayecilere karşı savaş halinde olduğunu belirten Boran, bunun için Türk, Kürt, Alevi ve benzeri topluluklara ayrılmanın sosyalist savaşın gereklerine aykırı olduğunu savunmuştur. Behice Boran savunmasını şu şekilde tamamlamıştır: "Bu davayı karara bağlarken mahkemenin gerçek Batı demokrasisinin ancak sermayeci ve sosyalist partilere dayanan bir denge ile gerçekleşebileceğini, sosyalist partilerin bulunmadığı ülkede gerçek Batı demokrasisinden söz edilemeyeceğini, Türkiye İşçi Partisinin Türk demokrasisinde tek sosyalist parti olduğunu, bu partinin kapatılması sonunda batılı anlamda demokrasi dengesinin bozulacağını söz önünde tutması gerekecektir (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 8)." Bu bilgilerden hareketle TİP Genel Başkanının Anayasa Mahkemesi'nde sözlü savunmada bulunduğu anlaşılmaktadır.

Behice Boran iddianamenin politik olduğunu belirtmiş ve sosyalist işçi sınıfı partisine 1961 anayasal düzeninin değil mevcut düzenin tahammülünün olmadığını belirtmiştir (Çavdar, 1996: 215; Boran, 1992: 17). Boran, savunmasında kapitalizme karşı sosyalizmi, burjuva ideolojisi yerine işçi sınıfı ideolojisini savunmuştur. İddianamede TİP'in Türk toplumunu milliyetçi toplumsuluktan uzaklaştırma amacıyla olduğu belirtilmiş ve bu durum TİP

tarafından eleştirilmiştir. TİP'in on yıldır sürdürdüğü mücadelenin onurlu bir mücadele olduğu savunulmuştur (Boran, 1992: 18, 20). İddianamedeki bilimsel sosyalizm ve komünizmin eşit olduğuna dair görüşün yanlış olduğu belirtilmiştir (Boran, 1992: 22-23). Marksist-Leninist ve Komünist partiler iktidarında parti bürokrasisine uygun bir yönetimin oluşturulduğu ve TİP'in de böyle olacağı düşüncesine itiraz edilmiş, demokrasinin hem politik nizam için hem de sosyal nizam için gerekli olduğu ve gerçek demokrasiye de bu süreçler sonunda ulaşılabileceği savunulmuştur (Boran, 1992: 31).

TİP'in 15 Temmuz 1971 tarihli son savunmasında da Kürt asıllı yurttaşların ayrı bir ulus sayılmaları konusunun sadece Anayasaya değil gerçeklere ve tarihin akışına aykırı olduğu belirtilmiştir. Partinin ayrılıkçı hedefler içindeki burjuva Kürt milliyetçiliği kadar Kürt asıllı vatandaşlara Anayasa dışı baskılar yapılmasına da karşı olduğu belirtilmiş, bölücülüğün bütünlüğe zararlı olduğu, emekten yana bir düzenin kuruluşunu engelleyici bir nitelik gösterdiği vurgulanmak istenmiştir (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 9). Buradan, partinin savunusunu bölücü yaklaşım yerine bütüncül yaklaşım üzerine kurduğuna anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri tarafından TİP'in 20 Temmuz 1971 tarihinde temelli kapatılmasına oybirliği ile karar verilmiştir. TİP temsilcilerinin savunmaları değerlendirilmiş ve savunmalar yeterli görülmemiştir. Nihayet TİP'in Anayasanın 57. maddesinin birinci fıkrası ile 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun dördüncü kısmında yer alan 89. maddesindeki: "Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür farklılıklarına yahut dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler. Siyasi partiler Türk dilinden ve kültüründen gayri dil ve kültürleri korumak veya geliştirmek veyahut yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler." şeklinde belirtilen müeyyidelere aykırı davranışta bulunduğu belirtilmiştir. Buna aykırı hareket eden partilerin temelli kapatılacağı belirtildiği için TİP'in temelli kapatılmasına karar verildiği vurgulanmıştır (Resmi Gazete, 6 Ocak 1972: 16). Özetle Anayasa Mahkemesi, TİP'in Kürtçülük yoluyla bölücülük yaptığı iddiasını Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu çerçevesinde değerlendirerek kuvvetli görmüş ve partiyi kapatma kararı almıştır (Gevgilili, 1987: 533).

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından TİP'in kapatılması için 11 Haziran 1971'de Anayasa Mahkemesi'ne açılan dava neticesinde TİP, 20 Temmuz 1971'de kapatılmıştır (Çavdar, 1996: 213; Yurtsever, 1992: 218; Ensaroğlu, 2010: 58). Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanmış olan iddianameye ve Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan yargılamaya bakıldığında, Türkiye İşçi Partisi'nin yöneticileri ve üyelerinin parti kongresindeki söylemleri,

bazı yayın organlarında çıkan yazılar çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulmuş, Doğu sorunu ve bölgede yaşayan Kürtlerle ilgili parti görüşleri ve nihayet bölücülük iddiaları nedeniyle partinin kapatıldığı anlaşılmaktadır (Ateş, 1987: 533). Ordunun bu dönemde aşırı solu temsil etmesi nedeniyle TİP'in kapatılmasını istediği şeklinde görüşler de yer almaktadır. Bu tezi savunanlara göre, TİP'in kapatılması ile devlet otoritesi sağlanmış olacaktır (Karpat, 2007: 298). Türkiye'yi 1971 Rejimi ile karşı karşıya getiren sosyal olaylar ile TİP arasındaki olası bağlantının doğru yorumlanması, bu sürecin doğru yorumlanmasına katkı sağlayacaktır.

1971 Rejimi döneminde, sosyalist parti TİP'in kapatılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulduğu gibi yöneticilerine de adli işlem başlatıldığı anlaşılmaktadır (Gevgilili, 1973: 286). Bu arada, müesses iktisadi ve sosyal düzeni yıkmaya yönelik teşkilat kurma iddiası ile 23 kişilik TİP üyesine de adli işlem başlatılmıştır (Zafer, 13 Mart 1971: 1). Diğer taraftan Türkiye'nin bu süreçte kızıl bir ihtilal girişimi ile karşı karşıya kaldığı şeklindeki iddiaların mantıksız ve sosyolojik bir bilgisizlik örneği olduğunu savunan Boran (Boran, 1992: 35), TİP'in bu yolla iktidara gelmeyi hedeflediği yönündeki iddiaların da partiye yöneltilen bir suçlama olduğunu savunmuştur (Boran, 1992: 118). Kamuoyunda bu tartışmalar sürdürülürken TİP liderleri Boran ve Aren hakkında adli işlem başlatılmıştır. Dr. Hikmet Kıvılcımlı ise iki kişi tarafından Kıbrıs'a götürülmüş, oradan da Doğu Avrupa'ya geçmiştir (Gevgilili, 1987: 530). TİP'liler ile ilgili dava 19 Ağustos 1971'de başlatılmış ve yargılama neticesinde sanıklara 6-15 yıl arasında cezalar verilmiştir. Bu cezalar ise 26 Nisan 1973 tarihinde Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşmiştir (Milliyet, 27 Nisan 1973: 1; Çavdar, 1996: 215).

Türkiye İşçi Partisi'nin kapatılmasına karşı herhangi bir protesto olayı yaşanmamıştır. Bunda liderlerinden bazılarının hapisanede olmasının etkili olduğu söylenebilir. TİP'ten ihraç edilmiş olan Mehmet Ali Aybar, 1971 Rejimi döneminde sosyalizmin yasaklamak istendiğini ve bunun da çağdaş demokrasi anlayışıyla bağdaşmayacağını savunmuştur (Ahmad, 2010: 365). Sosyalizmle ilgili olarak Behice Boran da, Türkiye'de 25-30 yıl siyasi hayatın, fikir ortamının dondurulduğunu ve sosyalizmin so'sundan dahi bahsedilemediğini belirtmiştir (Boran, 1992: 147). Türkiye İşçi Partisi'nin 20 Temmuz 1971'de kapatılması ile Bülent Ecevit liderliğindeki CHP'nin siyasi çizgide biraz daha sola kaydığı ve TİP'in aşırı solda bırakmış olduğu boşluğu doldurduğu söylenebilir (Dursun, 2005: 21).

SONUÇ

Cumhuriyet döneminde kurulmuş ve kapanmış olan siyasi partilerin zaman zaman Millet Meclisi gündemine taşındığını söyleyebiliriz. Bu

kapsamda Millet Meclisi'nin 12 Mayıs 1972 tarihli toplantısında İçişleri Bakanı Ferit Kubat, siyasi partiler konusunda sayısal bilgiler vermiştir. Kubat'ın vermiş olduğu bilgilerden hareketle, siyasi faaliyetlerine devam eden parti sayısının 9 olduğu, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren toplam 63 siyasi partinin kuruluş sonrasında faaliyetlerinin sona erdiği anlaşılmaktadır (MMTD, 12 Mayıs 1972: 621-626). Bu tarihe kadar Mahkemeler tarafından kapatılmış olan parti sayısının 7 olduğu ve bunlardan 2'sinin çalışmamıza konu olan Millî Nizam Partisi ve Türkiye İşçi Partisi olduğu anlaşılmaktadır (MMTD, 12 Mayıs 1972: 627-645). Aynı tarih aralığında bazı siyasi partiler fesih kararı almış bazıları ise idari makamlarca münfesihi addedilmiştir.

İki siyasi partinin kapatılmasına dair değerlendirmeyi, partilerin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılma tarihlerine göre yapmış olacağız. Böyle bir usul belirlenmiş olmakla birlikte, partilerin siyasi birikimi ve yargılama sürecine ait farklılıklar ve benzerlikler üzerinde de kısmen durulmuş olacaktır. Bu kapsamda Millî Nizam Partisi'nin Anayasa'nın ve Siyasi Partiler Kanunu'nun bazı hükümlerine aykırı davranışlarda bulunduğu iddiası ile, kuruluşundan 1 yıl 1 ay 10 gün sonra 5 Mart 1971 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kapatılması talebi ile Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunulmuştur. Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmış olan muhakeme neticesinde 20 Mayıs 1971 tarihinde Millî Nizam Partisi kapatılmıştır. Partinin siyasi ömrü uzun sürmemiş, kuruluşundan itibaren hiçbir seçime katılmamış ve seçmen MNP için herhangi bir değerlendirme yapamamıştır. Kuruluş sürecini yeni tamamlamış olan bir siyasi partinin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmış olmasını, 1971 Rejimi döneminin psikososyal koşulları açısından da değerlendirmenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Millî Nizam Partisi'nin kuruluşundan sonraki siyasi atmosfere bakıldığında, iç güvenlik sorununun ülkeyi kuşattığını ve bunun da siyasi partilerin faaliyetlerine doğrudan yansıdığını söyleyebiliriz. Yönetimde bulunanların güvenlik sorununu ortadan kaldırma çabalarının yeterli olmadığı ve nihayet yeni bir siyasi krizle karşı karşıya kaldıkları bir dönem ortaya çıkmıştır. Bu dönem aynı zamanda Millî Nizam Partisi'nin teşkilatlanma dönemi olarak değerlendirilebilir. Necmettin Erbakan'ın liderliğini yapmış olduğu hareket, başlangıçta "bağımsızlar hareketi" olarak nitelendirilse de "merkez sağ" da partinin tanımlanmasında kullanılmıştır. Siyasi partilerin konumlandığı yeri belirlemede partinin hedefleri ve yürütmüş olduğu politika en önemli unsurlardandır. Bu kapsamda Millî Nizam Partisi'nin ahlak, fazilet, maneviyat ve medeniyet mefkuresi üzerinden bir politika yürüttüğü anlaşılmaktadır. Bu konular kapatma davasına intikal etmiş başlıklardan birkaçıdır.

Millî Nizam Partisi'nin kapatılmasında Cumhuriyet Başsavcılığı'nın hazırlamış olduğu iddianameye konu olan konuşmaların, faaliyetlerin ve

yayınların parti tüzel kişiliğini bağlayıcı nitelikte olmadığı parti savunmasında belirtilmiş olsa da bunun Anayasa Mahkemesi üyeleri tarafından kabul görmediği anlaşılmaktadır. Partinin yapmış olduğu savunmada, parti yetkilileri tarafından yapıldığı belirtilen konuşmalara ait ses kayıtlarının bilirkişiler tarafından incelenmediği, parti yöneticilerinin veya üyelerinin yapmış oldukları konuşmaların yetkili organların onayından geçmiş konuşmalar olmadığı, parti tüzel kişiliği tarafından onaylanmamış konuşmaların veya yayınların partinin kapatılmasına dayanak oluşturmayacağı belirtilmiştir. Partinin laikliğe aykırı eylemleri konusunda herhangi bir bilgi ve belge bulunmadığı da savunmada ayrıca ifade edilmiştir. Savunmada belirtilen konular Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmiş, ancak partinin laikliğe aykırı eylemlerde bulunduğu kanaati üzerine kapatılması kararı alınmıştır. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi kararına dayanak oluşturan bilgiler ve belgeler yanında dönemin siyasi, idari ve sosyal ortamının kapatma kararında etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye İşçi Partisi'nin kapatılmasındaki süreç ise Millî Nizam Partisi'nin kapatılmasındaki süreçten biraz farklılıklar arz etmektedir. Türkiye İşçi Partisi kuruluşundan itibaren 10 yıl 5 ay 7 gün sonra 20 Temmuz 1971 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Millî Nizam Partisi'ne nazaran uzun süre Türk siyasetinde faaliyet göstermiş olan Türkiye İşçi Partisi'nin seçmenler ve devlet kurumları tarafından değerlendirilmesi yapılabilmektedir. Bu süre içerisinde Türkiye İşçi Partisi'nin; siyasi faaliyetlerini, yayınlarını, kongre kararlarını ve yöneticilerin konuşmalarını değerlendirmek için kamuoyunun yeterli bilgiye ulaşabildiği söylenebilir.

Yeni bir siyasi parti olmakla birlikte Millî Nizam Partisi için kapatma davası Türkiye İşçi Partisi'nden daha önce açılmış ve parti daha önce kapatılmıştır. Kapatma davalarına esas olan konular çerçevesinde Türkiye İşçi Partisi'nin on yıldan fazla süren siyasi ömrüne bakıldığında Mahkemenin değerlendirme yapmasına yardımcı olacak daha fazla bilgi ve belge mevcut olmuştur. Buna karşın Millî Nizam Partisi'nin bir yıldan biraz fazla olan siyasi ömrüne karşılık gelen bilgi ve belge olanağının daha az olduğunu söyleyebiliriz. Partilerin kısa veya uzun ömürlü olmaları, siyasi ve sosyal alanlardaki faaliyetlerine ait durumları, partilere ait bilgi ve belge birikimi partiler hakkında değerlendirme yapabilmek için önemli olmakla birlikte, dönemin siyasi özellikleri de değerlendirme süreçlerini doğrudan etkilemektedir.

Türkiye İşçi Partisi, sosyalist bir parti olarak faaliyette bulunmuştur. TİP'in aşırı sol çizgide faaliyette bulunması diğer siyasi partilerin kendilerini konumlandırmasında etkili olmuştur. Bu bağlamda Millî Nizam Partisi ile Türkiye İşçi Partisi'nin siyasi konumu, her iki partinin de hedeflerine göre belirlenmiştir. Hazırlanmış olan iddianamede TİP'in Doğu sorunu ve Kürtler

üzerinden ortaya koymuş olduğu politikalarda değişikliğe gittiği ve ayrılıkçı eylemleri desteklediği belirtilmiştir. Doğu sorununun “halklar sorunu” olarak değerlendirildiği, bu durumun milliyetler sorunu olarak görüldüğü vurgulanmıştır. Partinin yapmış olduğu savunmalarda ise politika değişikliğinin olmadığı vurgulanmış, ayrılıkçı politikalar yürütülmediği ifade edilmiştir. Kürt halkı tabirini kullanmanın bölücülük olarak değerlendirilemeyeceği, TİP’in azınlık yaratma düşüncesinde olmadığı savunulmuştur. Partinin savunması Anayasa Mahkemesi üyeleri tarafından yeterli görülmemiş ve parti kapatılmıştır.

Millî Nizam Partisi ile Türkiye İşçi Partisi farklı programlar ve hedefler çerçevesinde siyasi mücadele yürütmüş olsa da 1971 Rejimi döneminde ortak kaderi paylaşmışlardır. Türk siyasetinde farklı iklimlerde gelişmiş olan her iki siyasi partinin 1971 Rejimi döneminde kapatılması, ara rejim dönemine ait bir özelliğin siyasi alana yansımaları olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan askerî kanunlar çerçevesindeki yetkileri ve geleneksel rolleri ara rejim döneminde kamusal alandaki nüfuzuna doğrudan yansımıştır. Bu dönemde siyasi kurumlara ve şahıslara ait gelişmeler, rejimin güvenliği açısından kanunların yetkili kıldığı kurumlar tarafından izlenerek kontrol edilmek istenmiştir. Nihayet birbirinden farklı amaçlar doğrultusunda çalışmalar yürütmüş olan iki siyasi partinin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılması, diğer siyasi partiler tarafından da yakından takip edilmiştir. 1971 Rejimi ile ortaya çıkmış olan ara dönemde, kendi alanlarında etkili olan iki siyasi partinin kapatılması, diğer siyasi partilerin yeni politikalar belirlemesinde doğrudan etkili olmuştur. Partilerin kapatılması, benzer nitelikte yeni partilerin kurulmasına aracılık etmiştir. Bu durum siyasi tarihin bir paradoksu olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

A. Yayımlanmış Yabancı Arşiv Belgesi ve Resmi Gazete

-Foreign Relations of the United States (FRUS), 1969- 1976, Eastern Europe; Eastern

Mediterranean, Volume XXIX, Editors: James E. Miller, Douglas E. Selvage, Laurie Van Hook, United States Government Printing Office, Washington 2008, Document 451, p. 1104- 1105.

-Resmi Gazete, 16 Temmuz 1965, Sayı: 12050, s. 3.

-Resmi Gazete, 6 Ocak 1972, Sayı: 14064, s. 3.

-Resmi Gazete, 14 Ocak 1972, Sayı: 14072, s. 1.

B. Millet Meclisi Tutanak Dergisi (MMTD)

-MMTD, 5 Mayıs 1971, Üçüncü Dönem, 95. Birleşim, Cilt: 13.

-MMTD, 19 Ağustos 1971, Üçüncü Dönem, 151. Birleşim, Cilt: 17.

-MMTD, 22 Eylül 1971, Üçüncü Dönem, 165. Birleşim, Cilt: 18.

-MMTD, 3 Aralık 1971, Üçüncü Dönem, 10. Birleşim, Cilt: 19.

-MMTD, 10 Aralık 1971, Üçüncü Dönem, 13. Birleşim, Cilt: 19.

-MMTD, 27 Aralık 1971, Üçüncü Dönem, 21. Birleşim, Cilt: 19.

-MMTD, 28 Şubat 1972, Üçüncü Dönem, 52. Birleşim, Cilt: 22.

-MMTD, 10 Mart 1972, Üçüncü Dönem, 58. Birleşim, Cilt: 23.

-MMTD, 20 Nisan 1972, Üçüncü Dönem, 75. Birleşim, Cilt: 24.

-MMTD, 21 Nisan 1972, Üçüncü Dönem, 76. Birleşim, Cilt: 24.

-MMTD, 12 Mayıs 1972, Üçüncü Dönem, 76. Birleşim, Cilt: 24.

-MMTD, 12 Mayıs 1972, Üçüncü Dönem, 88. Birleşim, Cilt: 24.

-MMTD, 23 Ekim 1972, Üçüncü Dönem, 152. Birleşim, Cilt: 24.

C. Gazeteler

-Cumhuriyet, 11 Mart 1971.

-Cumhuriyet, 4 Nisan 1971.

-Cumhuriyet, 28 Ekim 1971.

-Cumhuriyet, 29 Ekim 1971.

-Cumhuriyet, 11 Aralık 1971.

-Hürriyet, 30 Nisan 1971.

-Hürriyet, 28 Ekim 1971.

-Milliyet, 26 Eylül 1971.

-Milliyet, 28 Eylül 1971.

-Milliyet, 27 Kasım 1971.

-Milliyet, 27 Nisan 1973.

-Son Havadis, 12 Mart 1971.

-Tercüman, 28 Ekim 1971.

-Zafer, 13 Mart 1971.

D. Hatıralar, Tetkik Eserler ve Makaleler

- Adalet Partisi (1971), Oniki Mart ve Sonrası, Cilt: 1, AP Genel Merkez Yayınları No: 41, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Ahmad, Feroz (2010), Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980), Türkçeleştiren: Ahmet Fethi, 4. Baskı, Hil Yayınları, İstanbul.
- Akbal, Oktay (19 Mart 1971), "Umut dağın ardında...", Cumhuriyet, ss. 2-2.
- Arcayürek, Cüneyt (1992), Demirel Dönemi 12 Mart Darbesi (1965- 1971), Bilgi Yayınları, Ankara.
- Ateş, Turan (2007), Demokrasi, Siyasi Partiler ve Seçim, Beta Yayınları, İstanbul.
- Boran, Behice (1992), Savunma, Sosyalist Yayınlar: 1, Pele-Sor Basım-Yayın, İstanbul.
- Çavdar, Tevfik (1996), Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950- 1995), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Demirel, Süleyman (1973), 1971 Buhranı ve Aydınlığa Doğru, Doğu Matbaası, Ankara.
- Dursun, Davut (2003), 12 Mart Darbesi (Hatıralar, Gözlemler, Düşünceler), Şehir Yayınları, İstanbul.
- Ensaroglu, Yılmaz (2010), "Sivil Toplumun ve Siyasi Partilerin Talep ve Rollerini", Türkiye Siyasetinde Ordunun Rolü: Asker- Sivil İlişkileri, Güvenlik Sektörü ve Sivil Denetim, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, Sena Ofset, İstanbul, ss. 56- 67.
- Erbakan, Necmettin (1975), Millî Görüş, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Ergin, Mehmet (2006), Düünden Bugüne Necmettin Erbakan, Akis Kitap Yayını, İstanbul.
- Gevgilili, Ali (1973), Türkiye'de 1971 Rejimi, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Gevgilili, Ali (1987), Yükseliş ve Düşüş, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kabaklı, Ahmet (9 Aralık 1971), "Neler oldu, neler olmamalı?..", Tercüman, ss. 2-2.
- Karpat, Kemal H. (2010), Osmanlı'dan Günümüze Asker ve Siyaset (Çev. Güneş Ayas), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Karpat, Kemal H. (2007), Türkiye'de Siyasal Sistemin Evrimi: 1876-1980 (Çev. Esin Soğancılar), İmge Yayınları, Ankara.
- Kılınç, Erol (2012), İhtilal, İhtiras ve İdeal (68 Kuşağı Hakkında), 2. Basım, Ötügen Yayınevi, İstanbul.
- Koçuş, Sadi (1978), 12 Mart Anıları, Tomurcuk Matbaası, İstanbul.
- Mazıcı, Nurşen (1989), Türkiye'de Askeri Darbeler ve Sivil Rejime Etkileri, Gür Yayınları, İstanbul.
- Tanör, Bülent (1986), İki Anayasa (1961- 1982), Beta Dağıtım Yayını, İstanbul.
- Türkiye Birlik Partisi (1978), Türkiye Birlik Partisi 1966-1978, Nurdoğan Matbaası, İstanbul.
- Üskül, Zafer (1989), Siyaset ve Asker (Cumhuriyet Döneminde Sıkıyönetim Uygulamaları), Afa Yayınları, İstanbul.

- Varlık, Ülkü-Ören, Banu (2001), Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Seçimler, Der Yayınları, İstanbul.
- Yurtsever, Haluk (1992), Süreklilik ve Kopuş İçinde Marksizm ve Türkiye Solu, Etki Yayınevi, İstanbul.
- Yücekök, Ahmet N. (1983), Siyaset Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Parlamen-tonun Evrimi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 533, Ankara.